

KÜRONYA JENŐ

110 ÉVE SZÜLETETT ID. KÜRONYA JENŐ PEDAGÓGUS

Amikor édesapám életének történetét elkezdtem leírni, rádöbentem, hogy milyen keveset tudok róla. Közös életünk alatt rengeteg emlék halmozódott fel bennem, de azok csak egy családregényhez lettek volna elegendők. Konkrét adataim nagyon szegényesek voltak. Elkezdtem kutatni, keresni, beszélgettem azokkal, akik jól ismerték, de nem sokkal jutottam előbbre. Viszont rengeteg történet, a még élő tanúk emlékezete alapján is egybehangzóan igazolódott.

Küronya Jenő (1905 – 1973)

Nemrég kezembe került édesapám hagyatékából egy gondosan válogatott okirathalmaz, és időben és térben majdnem minden a helyére került. Családfa, születési anyakönyvi kivonat, származási okirat, tanítóképzői bizonyítvány, kántortanítói oklevél, molnársegédi és molnärmesteri bizonyítvány, stb. nevekkkel, évszámokkal. Most már, a bőség zavarában az okoz nehézséget, hogyan tudnám röviden megírni az élete pontos történetét. A forrásanyagom annyira bő, hogy bocsásson meg az olvasó, ha nincsen minden a kronológia sorrendjében.

Édesapám 1905. július 29-én született Csömödéren, egy Zala megyei településen. Római katolikus családból származott. Hat testvér közül ő volt a legidősebb.

A „Küronya” név sajátos hangzású, Alsólendva környékén (főleg a volt Jugoszlávia keleti területe-

in) nagyon sok családi névben előfordul. Ez egyértelműen a Perzsa-öböl tájékáról elvándorolt „vend” nemzetségből való származásra utal, amit a történelem és az antropológia is bizonyított. [*id. Küronya Jenő saját kutatásai alapján a jelenlegi Irán területéről származnak – a szerk.*]

Apai nagyapja ács, anyai nagyapja, a nagykanizsai állami polgári iskola altisztje volt. Édesapja, Küronya István, elemi iskolai tanító (1880–1919). Édesanyja, Vegele Karolina, uradalmi cseléd (1883–1953).

A csömödéri „Elemi Népiskola” diákja lett, ahol kitűnő tanuló volt, majd a család költözése miatt a polgári iskola első két osztályát már Alsólendván járta. A gimnázium 3. és 4. osztályát Kőszegen végezte, példás eredménnyel. Iskoláinak kiválasztása annak érdekében történt, hogy mielőbb önálló keresethez jusson, mert édesapját, aki hadirokkant volt, 14 éves korában elveszítette. Mint a legidősebb testvér, ő lett a családfenntartó. Amíg önálló keresethez nem jutott, addig, mint jeles diák, az ösztöndíjából segítette a családot.

Csurgón, a Magyar kir. Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetnél megszerezte az elemi népiskolai tanítói végzettségét 1923-ban, kitűnő eredménnyel (16/137-3/1923). Még ebben az évben, ugyanitt, egyházi ének-zene kántortanítói oklevelet szerzett (139-10/1923. június 30).

Szintén még az 1923-as évben az elemi népiskola tanítója lett Letenyén, és az egyház kántorja. Ettől az időtől fogva a tanításnak, a népoktatásnak élt. Élete végéig megszállottja volt annak, hogy a tanulóknak hogyan lehet az ismeretanyagokat a leghatásosabban megtanítani.

Letenyei lakosként ismerkedett meg későbbi édesanyjával, akinek édesapja, Papp Mihály, aki híres malomgép-konstruktőr volt, hengermalmot üzemeltetett. Apám minden szabadidejét a malomban töltötte, és megkedvelte a szakmát. Úgy, merő érdeklődésből, részmunkát és képzést vállalt, s molnár segédlevelet szerzett (Letenyei Járási Ipar-testület 380/31. szeptember 20.)

1930-ban házasodtak meg édesanyjával (Papp Terézia, 1912–1984), de a tanulást nem hagyta abba. Még abban az évben szerezte meg a polgári iskolai tanári oklevelét, Szegeden, az Országos Polgári Iskolai Tanítóképzőnél (1139/1930. július 1.).

Kürönya Jenő molnársegédi oklevele

Rendkívül tág volt az érdeklődési köre. A sportban is jeleskedett. Kosárlabdázott, s ebben a sportágban kosárlabda-edzői képesítést szerzett. Szerteágazó érdeklődési körét mi sem bizonyítja jobban, hogy a Magyar Földrajzi Társaság is a tagjai sorába fogadta (ld. Elismerő oklevél a M. F. T. –től.).

Katonai szolgálatát, mint póttartalékos határvasdász, 1935-ben kezdte meg, a Magyar Királyi 17/1. zászlóalj 2. századának kötelékében, Nagykanizsán. A katonai kiképzése ismételt behívóparancsok alapján, 11 alkalommal történt meg, melyek során mesterteljesítést ért el. Utolsó alakulatától, az M.K. 17/1. sz. zászlóaljtól, szakaszvezetői rangban szerelt le.

Élete végéig példás családi életet élt. Négy gyermeke született, Katalin (1930), Teréz (1934), Mária (1943) és Jenő (1946).

A szigora még ma is legenda, de a lány szíve is. A végsőig kitartott a tanítványai mellett, nem ismert pihenőt, elnézést, mentséget, kibúvót. Alapelve az volt, hogy tanulni kell, muszáj és kötelező. Minden eszközzel azon volt, hogy érthetőek legyenek a feladatok. Az volt az alapelve, hogy tanulásra alkalmatlan ember nincs, ha a tanára jó. S ezt a szigorú alapelveket a kollégáitól is elvárta.

Szakterülete volt a matematika, fizika, és a mindegyik a „Magyar Nyelv”! Olyan elemi erővel tudta az ismereteket továbbadni, hogy annak mérhető nyomai voltak a diákok versengéseiben országos szinten is, bármelyik iskolában tanított.

Értelemszerűen a közoktatást illetően minden balga felvetést – volt belőle bőven a háború utáni években –, elutasított, és nyíltan felvállalta a következményeit. Őszinte, egyenes és keménykötésű, ízig-vérig magyar ember volt. A családfői mivoltában is ugyanilyen. És éppen ezért lett sokszor sebezhető. Soha sem politizált, de életének alakulását mégis meghatározta a politika szálainak kusza szövevénye.

Legkisebb fiútestvére, József (vezérkarilag kötelezett, magyarosított nevén Kővágó József), ugyanis a Ludovika Akadémián [*Ludoviceum: katonai tisztképző főiskola – a szerk.*] tanult, katonatiszt lett, majd később Budapest főpolgármesterévé választották (1946). Ez politikailag megpecsételte a család életét. Az egypártrendszer kialakítása alatti időszakban folyó koncepciós perekben öccsét koholt vádakkal tartóztatták, elítélték. Édesapámat pedig a kommunista rendszer osztályidegenné minősítette, s ezután a családunk élete átkozottul rögzös utakon dőcögött.

Minden, oktatásban elért eredménye csak a rendkívüli kitartásának és szaktudásának volt köszönhető.

De a „csengőfrász” idején édesapám még azt is bátran felvállalta, hogy legkisebb öccsének egy háztízszakba csomagolva hazai ételeket vigyen a Fő utcai börtönbe, ahol ő halálbüntetés végrehajtását várta. Édesapám beadványokkal fordult a hatóságokhoz, kilincselte, személyi meghallgatásokat kért magas rangú állami vezetőktől, hogy az ítéletet változtassák meg. Végül sikerült annyit elérnie, hogy perújrafelvételi eljárásban az ítéletet életfogytiglan leöltendő börtönbüntetésre változtatták.

Kétszer láttam apámat sírni. Először, amikor édesanyja halálhírét meghallotta, másodszer, amikor erről az ítélethirdetésről értesült.

De vissza a múlthoz. Alsólendván tanított (1941–45), a polgári iskola igazgatója volt. Itt jelent meg Horváth Sándorral közösen kiadott „Alsólendva múltja és jelene” című könyvük (1942). Ekkor lett a Petőfi Társaság pártoló tagja is, amit a hagyatékában fellelt – általa mindig is óva őrzött – díszes beiktatási oklevél tanúsít (1943. március 4.).

Alsólendvai tablókép 1942-ből

A háborút követően megváltoztak a határok, és Alsólendvát ismét Jugoszláviához csatolták. Az erről szóló egyezményt olyan hirtelen hajtották végre, hogy több száz kiutasított család sorsában osztozva, a szó szoros értelmében mindent hátrahagyva menekülni kellett, három gyermekkel s egy szál bőrönddel a biztos halál elől.

Tapolcára került (1945. augusztus 5.), ahol az Állami Általános Fiúiskola igazgatója lett.

A korábban egyáltalán nem jó hírű iskolában első dolga az volt, hogy a fegyelmet megszilárdítsa. A tanári kar sem volt kivétel. Komoly követelmény-rendszere volt, és személyes példával bizonyította, hogy nincsen lehetetlen. Az iskolai tanulmányi eredmények olyan szintre kezdtek javulni, hogy több tantárgyban, az országos tanulmányi versenyeken a tapolcai diákok lettek a legjobbak.

De az akkori rendszer – mondván, hogy édesapám osztályidegen az öccse miatt –, egy ismert újságíró (majd később általam is ismert író, Fehér Klára) trükkös ténykedése folytán koholt vádakkal menesztette. Egyik napról a másikra el kellett hagynia családotól Tapolcát. Úgy nézett ki, hogy sohasem állhat többé katedrára.

Letenyére költözött a család, anyai nagyapám hengermalmánál kapott munkát. Tovább tanulta a molnár szakmát. Molnármeisteri képesítést szerzett (183/1947. február 21.), később bérbe vette a hengermalmot. De a malmot ott kellett hagyni, mert államosították, és egy balatonfüredi bérlakásba költöztünk. Nagyszüleim házába, amelyet szintén államosítottak, de még nem tettek be idegen lakót. Ez volt az egyetlen kiút, hogy a család lakni tudjon valahol.

Molnármeisteri oklevél 1947-ből

Munkát az oktatásban nem vállalhatott. Budapestre járt a Ganz-művek egyik fiókvállalatánál, a Kőbányai Épület Vasszerkezeti Vállalatnál dolgozott, mint vasmunkás (1950. szeptember 26. – 1951. december 31.). Hegesztői vizsgát tett. Fém-szerkezeteken dolgozott, főként az újjáépítésekhez szükséges vasszerkezeteket és szerszámgépeket gyártottak. Ott is fogékony volt az ismeretszerzés-

re, beiskolázást vállalt a 4. sz. Gépipari Technikum Szerszámgyártó Tagozatán, ahol részletszerkesztői bizonyítványt szerzett.

Hétvégeken járhatott csak haza. Emlékszem, mindig teli hátizsákkal érkezett, hozta a „madárlátást”.

Míg ő a hétvégi ingázás kényszerébe került, Balatonfüreden tanár hiány volt az iskolában. Miután alaposan utána érdeklődött a Párt, hogy milyen munkát produkál Budapesten, és a referencia jó volt, állást ajánlottak a balatonfüredi iskolánál. Édesapám és az egész család nagyon boldog volt, hogy újra együtt élhetünk. 1952 januárjától újra taníthatott a „Nagy” iskolában [az ötvenes években a volt polgári iskolát *nagynak*, a római katolikust *pirosnak*, a reformátust *fehér* iskolának nevezték – a szerk.].

Szigorú felügyelet alatt élt, nem lehetett igazgató. Az igazgatói tisztséget csak pártemberek tölthették be. De ő bárhová is került, azonnal életet vitt az iskolába. Szakköröket indított be, többek között a fotó, repülőgép- és hajó-modellező, valamint könyvkötő szakban, s minden lehetőséget megragadott, hogy az iskolának hasznára lehessen. Minden üzleti érzékét, amit a kényszerű szakmai gyakorlati során szerzett, bevetette az iskola érdekében. Nyaranként a szömörcelevelek gyűjtését és kezelését végezte az iskola padlásterében, amelyet börgyári felhasználásra adtak el. Csereüdültéseket szervezett, diákszallót alakított ki nyaranta a tantermekből. Korrepetálásokat szervezett, és a dolgozók esti iskolájában is tanított. Elemében volt, végre azt tehette, amit szeretett. Oktatásban, nevelésben pedig kiváló volt, szerették, tisztelték a tanítványai. Ezekben az időkben még az egyetlen hobbijára, a horgászásra is tudott időt szakítani.

Horgász tróféával

Balatonfüredi iskolai csoportkép 1953-ból

Ez az idilli állapot egészen 1956 őszéig tartott, amikor váratlan események történtek az életében, a politika megint közbeszólt.

Az október 23-án kitört forradalom híre villámgyorsan eljutott Balatonfüredre. A következő tanítási nap összejött az iskolában a tanulók serege, de nem volt tanítás. A tanári karban zavar, fejetlenség uralkodott. Volt közülük, aki be sem jött, szó szerint, elbujdosott. „Lincs”-hangulat volt egész Balatonfüreden. Az iskola udvarán halomban gyűltek az orosz könyvek, és a zászlórúd alatti papírhegyet felgyújtotta egy felső tagozatos fiú.

Apám odarohant, valahonnan szerzett egy gerblyét – én is tanúja voltam –, és megpróbálta kimenteni a még nem égő könyveket. És közben kiabált a diákok tömegével. „Kik vagytok ti? Barbárok? Elégetitek más nép kultúráját? Ha nem akartok orosz uralmat, tanuljatok meg oroszul, hogy tárgyalni tudjatok velük! Zrínyi Miklós is ezért tanult meg törökül!”

Később, amikor kezdetét vette a terror, őt helyezték vád alá, miszerint aktívan közreműködött az orosz könyvek elégetésében. Feljelentője éppen az a felettese volt, akit édesapám sokáig a mi lakásunkban bújtatott, hogy megvédje a lincseléstől. Mert az az ember, kétnapos embertelen körülmények közötti menekülés, bujkálás után, végső elkeseredésében hozzá menekült, tudván, hogy az egyedüli hely a mi lakásunk, ahol biztosan nem keresik. Akkor már a nemzetőrség is, de a polgári lakosság is hajtóvadászatot indított, hogy kézre kerít-

sék. Sorra tartották a házkutatásokat, de hozzánk nem jöttek be, csak az utcáról kérdezték apámat, látta-e.

Eközben rengetegen hagyták el Balatonfüredet. A disszidálások spontán szervezéssel történtek. Nekünk is felajánlottak egy lehetőséget, tudtuk, mikor áll meg előttünk a ponyvás teherautó, amely Ausztriába megy. Édesanyám össze is pakolta az útitáskáinkat.

De apám hangját még ma is hallom. Amikor a szomszédunk, Szlávik Laci bácsiék már családostól felszálltak, apámat sürgette, hogy muszáj indulni, siessünk. Édesapám pedig azt válaszolta, hogy „Laci, mi nem megyünk. Mert Vörösmarty egyértelműen megírta, hogy „Itt élned s halnod kell!” Aztán, színtiszta lelkiismerettel visszament a házba, s begyűjtött az egy napig már hidegen hagyott cserépkályhába.

Elmondta nekünk, nagyon is jól tudja, hogy zaklatások sorozatát kell majd kiállnia, de nekünk itt van a hazánk, fel kell vállalni a nehézségeket.

Így is volt. Rendőrségi kihallgatásokra vitték el, azt a személyt keresték, aki a gyufát meggyújtotta a tankönyvégetéskor. Ezt rábizonyítani nem tudták, mert a kihallgatott diákok egyértelműen megnevezték a tettest, de az történetesen egy párttisztviselő fia volt. Kellett tehát egy bűnbakot találniuk, aki beismerő vallomást tesz, és pártvonalon a történet tiszta marad. A beismerő vallomást nem tudták kicsikarni belőle, de még a fiút sem nevezte meg. Az osztályfőnöke, tanítványa volt, nem árulta el.

Apámnak mindennapos zaklatásban volt része a továbbiakban is. Tanítani engedték, de késő dél után mindig kihallgatásra vitték a rendőrségre, ahonnan a szó szoros értelmében összetörten érkezett haza. Mivel nem tudtak mit kezdeni vele, ezért a végleges internálása mellett döntött a hatalom, de elhurcolására csupán egy vak véletlennek köszönhetően nem került sor.

Egyetlenegy jó hír érte ebben az időszakban, hogy József testvére hat és fél év rabság után kiszabadult, és nyugatra emigrált.

A sors fintora az volt, hogy amikor a régi rendőrség épületében [*Az épület jelenleg – átalakítása és modernizálása után – az OTP Bank balatonfüredi fiókjaként szolgál. – a szerk.*], a Petőfi Sándor utcában, ahol korábban többször is brutálisan összeverték a vallatások során, felső tagozatos iskola indult be, és igazgatóhelyettes lett. Igazgatói irodának éppen azt a helyiséget rendezték be, amelyben a vallatásai folytak.

Apám nem foglalkozott a múlttal. Mint mindenhol másutt, ahová a sors vezérelte, keményen felpörgette az iskola életét, szakkörökkel, ingyenes korrepetálásokkal, nyári táborokkal, kulturális rendezvényekkel.

Nem tudott haragudni senkire, mindenkinek megbocsátott. Még annak a rendőrnek is, aki őt parancsra bántalmazta. Emberi nagyságát mi sem bizonyítja jobban, hogy még utána is felvállalta a korrepetálását.

Nyáron sem volt tétlen, amikor igazán megtehetné volna, hogy pihenjen. Elvállalta a Kiserdőben lévő szabadtéri színpad rendezvényeinek szervezé-

sét, lebonyolítását, hogy a család megélhetését biztosítsa. Mellette ellátta a népművelési ügyvezetői feladatokat is.

Nyugdíjazása után is vállalt iskolai munkákat, mindig ott folytatta, ahol abbahagyhatta volna. Az iskola, az oktatás volt a mindene. Nem tudott gyerekzsivaj nélkül élni, szót értett a legkomiszabb srácokkal is. Mindig készült a feladatra, odahaza is. Matematikai, fizikai és kémiai feladatokat oldott rendszeresen, hogy formában tartsa az ismereteit. Állandóan foglalkozott valamivel, sohasem volt tétlen. Vázolt, skiccelt, és rengeteget olvasott. Magántanítványai is voltak, otthon is korrepetált.

Az ágya mellett, az éjjeliszekrényén állandóan három könyv volt kitéve, amelyeket szüntelenül forgatott. Arany Jánostól a Toldi, a Magyar Alkotmány és a Biblia. Ezekben böngészett mindig, elalvás előtt.

A dolgozók iskolájában is tanított, a tanítási órák mindig estére estek. Jóformán alig tudta kipihenni magát. Amikor végleg megtehetné volna, hogy visszavonuljon – pedig már ő is így döntött –, baleset érte, éppen az utolsó munkanapjából hazafelé jövet. Csonttöréssel szenvedett sokáig. Aztán sorban jött a többi baj, gyomorvérzés, kétszeri operáció, és a másodikat nem élte túl. 68 éves korában hunyt el a veszprémi kórházban, 1973. július 26-án. A Bajcsy-Zsilinszky utcai katolikus temetőben helyezték végső nyugalomra.

A világon nincsen olyan földrész, ahová ne szóródtak volna szét a tanítványai. Temetésére távoli országokból is eljöttek, hogy végső búcsút vegyenek tőle.

A telepi iskolában, az 1965-ben végzett 8/b osztállyal

A szövegközi illusztrációk eredetijei – az utolsó kettő kivételével – a Küronya család tulajdonában vannak. A 20. oldalon látható iskolai csoportkép eredetije a Városi Helytörténeti Gyűjtemény tulajdona, ifj. Küronya Jenő ajándéka. A 21. oldalon látható iskolai csoportkép eredetije (vagy másolata) a Városi Helytörténeti Gyűjtemény tulajdona, Pécsi Tiborné ajándéka.